

Foll. 20.458

THEOREMATA
PHILOSOPHICA,

20.458

JUXTA ANGELICAM DOCTRINAM

S. THOMAE AQUINATIS,

DE PROMPTA,

PUBLICO EXHIBENTUR CONFLICTUI.

TELA ARGUMENTORUM INFRINGET

D. JOANNES BAPTISTA MARCO, ET BERNABEU,
in Perillustri Orcellitano Immaculatæ Conceptionis
Collegio-Seminario Toga candida
decoratus.

PRÆSES ADERIT

D. PETRUS LESPIAULT,

PHILOSOPH. MAG. SAC. THEOLOG. DOCT.
in eodem Sem. Alumnus, & pro Tho-
mistica Schola Philosoph. Ca-
thedraticus.

CERTAMINI LOCUM PARABIT

Orcellitanum Templum SS. VV. & MM. Justae, & Rufinae.
Die mensis anni M.DCC.LXVI.

Cum facultate Sanctae Inquisitionis.

MURCIAE: APUD PHILIPPUM TERUEL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

PHILOSOPHY

DOCTORI ANGELICO

SCHOLARUM MAGISTRO

SCIENTIARUM ABYSSO PROFUNDISSIMAE

S. THOMAE

AQUINATI.

Quando severo criticorum verè sapientum iudicio , quando subtilissimis , ac non contemptibilibus Doctorum argumentis has Philosophicas Theses exponere constitui : nec diu , nec multum dubitavi , Philosophorum facile Princeps , cui praesertim devovendae illae , aut offerendae viderentur , nihil quippe tam aequum , tam dignum , tam denique

justum confestim iudicavi , quam TUAS sacratissimas aras venerabundus adire , TE inter caeteros eligens Maecenatem. Sed quid convertere ad TE animum , et in TE figere mentis obtutus stimulavit , quodque oblationem hanc , aliàs liberam , jure necessariam concitavit ? An beneficiorum Tuorum jugis profectò , ac suavis admodum recordatio , quae animo insident , altiùs siquidem , quàm ut in oblivionem cadere umquam possint ? An mei intellectus imbecillitas , qui , velluti fluctivaga puppis , in Philosophiae oceano plenis ostia ve-
lis

lis nequibit absdubio subire, nisi potentissimo exornatus
praesidio, nisi erois alti alto suffultus patrocínio? An
faelix illa longe lateque referens pervagata fama,
quemcumque, qui TE Patronum selegit, TE Protecto-
rem expertum benignissimum? Testor haec Sanctissime
THOMA; sed mehercle! Impulit TUO excelso Nomini
Theses inscriptas exponere verbum illud, quod Dei ver-
bum pronunciavit: Reddite, quae sunt Caesaris, Cae-
sari, & quae sunt Dei, Deo. (Math. 22.) TUA ete-
nim sunt theoremata haecine, quae propterea, ut TIBI
consecrentur, quod jam in votis erat, jure postulant,
ac me merito constringunt. TUA: quia fructus sunt
cujusdam TUAE Scholae Discipuli, licet minimi, quos
TUAE sapientiae aquis limpidissimis prodit perfusus
in lucem. TUA sunt: ex TUIS quippe scriptis, quae
radios ubique terrarum micantes diffundunt, deprompta
conspiciuntur: TUAE etenim Doctrinae mira, ac pers-
picua dogmata pressis vestigiis, quantum vires sinunt,
ita videor subsequutus, ut Tertuliani dicere dictum non
vereor: Domine, si error est, quod credimus, à te
decepti sumus. Verum enim vero jam inter Philosophos,
ac Theologos non est, qui TE ad amussim sequentem
erroneè existimantem existimet: TE siquidem, TUAM-
que claram, ac nitidam Doctrinam Ornatisimae Orbis
Academiae certatim extollunt; Inclytae, ac Venerabiles
Religiosorum Familiae quaqua versum difussis celebrant
praeconiis; Pergrandes cujuscumque saeculi Theologi,
& admirari non desinunt, & commendare non cessant:
quid mirum? Noverunt omnes, quanti facere Ecclē-
siam Catholicam Aquinatis nostri Doctrinam; noverunt,
Lugdunense Concilium, Viennense, Constantiense, Flo-
rentinum, Lateranense, ac super omnia Tridentinum,
S. THOMAE scripta saepe saepius aspexisse, ipsaque
non semel consultò consuluisse; noverunt denique
Pontifices Summos Urbanum V., Alexandrum VI.,
Pium

Urb. V. in Const. quae incipit: Copiosus, dat. 16. Jun. 1368.
Alex. VI. in Const. quae incipit: Et si cunctae, dat. 29. Jul. 1496.

Pium IV., S. Pium V., Sixtum V., Clementem VIII., Paulum V., Alexandrum VII., Joannem XXII., Benedictum XIII., atque Benedictum XIV. (cui aeternum jam concessit fama subseclium, ac immortale solium) Eximios Doctoris Angelici Praecones fuisse, ac elogia locis ad calcem citatis supra modum miranda protulisse: haec silentio merito mandamus; cum quia tot, tantaeque sunt, ut unius prae alio electioni locum non permittant, & quia immensam foret adire Provinciam, omnia simul percurri non patiantur: tum quia solemnibus, ac publicis diplomatibus exarata persistunt, quae propterea cunctis, ni fallor, jam plene planeque innotescunt. Haec est ratio, Praeceptor Charissime, quare ad inclytum TUAE Sanctitatis thronum, tamquam ad congenitum centrum, sponte sua nedum avolant theses, sed protinus etiam, ac celeriter confugiunt. Intuere itaque, atque secundo, benignoque vultu peramanter suscipe hoc utut minimum, jure debitum, obsequium, solisque votis consecrantis maximum, quod Tibi una cum per dilecto Magistro, ea offero, qua par est, animi demissione, in perpetuum etiam gratitudinis monumentum: & qui tantae lucis splendore quidquid à TE respectum illustras, ut ad summum honoris efferas fastigium, dicantis mentem clarifica, ac TUAE Sapientiae radiis illumina, ut tanto lumine circum-

Pius IV. in Const. quae incipit: *Salvatoris*, dat. 15. April. 1564.

S. Pium V. in Const. quae incipit: *Mirabilis Deus*, dat. 11. April. 1567.

Sixt. V. in Const. quae incipit: *Salvator*, dat. 1. Jun. 1586.

Clem. VIII. in Const. quae incipit: *Quantum*, dat. 22. Nov. 1603.

Paul. V. in Const. quae incipit: *Splendidissimi*, dat. 17. Decemb. 1609.

Alex. VII. in Const. quae incipit: *Litteras*, dat. 7. Aug. 1660.

Joann. XXII. in Bull. Canon.

Bened. XIII. in Const. *Demissas praeces*.

Bened. XIV. in Bull. quae incipit: *Solicita*, 1753. & in Alleg. *habita in cap. Gen. PP. Praed.*

cum fusus fortiter pugnet, vincat foeliciter, & gloriosam palmam reportet; utque TUA, qua polles, protectione protectus, ibi thronum, ibi gloriam, ibi demum nanciscatur coronam, ubi alios dolorem, alios luctum, invenerat, invenisse. Sic confidit, sic sperat, sic deprecatur.

Discipulorum tuorum

minimus,

JOANNES BAPTISTA MARCO,

Collegio-Seminarii Alumnus.

PHI-

PHILOSOPHIA IN COMMUNI.

PHILOSOPHIA est facultas illa, quam veteres in altum extulerunt, quamque Sancti Patres non flocci putarunt; ea etenim est amor, seu studium sapientiæ, ut ab omnibus fertur interpretata: ea demùm est facilè pulcherrima Scientia, quæ homines mitiores reddit, aut humaniores: quæ propterea *Animi cultura, vivendi ars, Animi medicina, omnium benefactorum, dictorumque Mater*, à Cicerone meruit appellari; atque *Scientia rerum naturalium per causas naturali lumine investigabiles*, à nobis proponitur definita. Ejus utilitatem nullus est, qui perfectè non calleat, qui plenè non cognoscat. Deum Optimum Maximum respicit Auctorem: ab Adamo in ejus posteros transmissa, per studium aucta, & ad veritatem cognoscendam concipitur ordinata. Hujus facultatis partes præcipuæ sunt, Logica, Metaphysica, & Physica, quam sic tripartitam ad resolvendum suscipio.

PHILOSOPHIA RATIONALIS, SIVE LOGICA.

Logica, Rationalis Philosophia latinè nuncupata, est ille nitidus rationis oculus, necessarius valdè, ut homo sine ullo prorsùs errore procedat: illa est lucida ingeniorum pharus, quæ obscura rerum, artium-
A que

que penetralia, fatis, superque lustrat, & illustrat. Haec igitur disciplinarum disciplina, *Scientia inquirendi verum, & docens verum à falso discernere*, ab Isidoro jure describitur; atque *Facultas agens de instrumentis sciendi* à nobis non immeritò definitur. Eam in Naturalem, & Artificialem contemplare divisam, quarum illa: *Naturale rationis lumen, inclinans intellectum ad conficienda Logica artefacta*; ista verò: *Facultas intellectum instruens ad conficienda logicae artefacta juxta determinatas regulas*, quam optimè definitur.

Logica artificialis actualis, & habitualis divisionem sibi adamat: demonstrativae, probabilis, & sophisticae distributione congaudet: atque docentis, & utens munera sortitur: unde Logica docens, & utens non sunt duplex habitus, sed cum duplici munere habitus idem. Logica docens in parte demonstrativa, probabilis, & sophistica, virtutis mentis nanciscitur gloriam; hujus tamen non omnes amplectitur species: intelligentiae siquidem, prudentiae, sapientiae, atque artis propriè talis limina refugit; artis verò liberalis rationem verè, ac propriè participat, atque Scientiae penetralia placidissimè subintrat; reduplicativè tamen ut utens Scientiae nomine condecorari non valet.

Nullus actus intellectus ad intra operantis est in sententia D. Thomae propriè, & simpliciter praxis: haec ergò optimè definitur: *Opus alterius potentiae ab intellectu*; qua de causa logica, quae pro fine veritatis aspicit contemplationem, habitus est simpliciter speculativus; practicus verò secundum quid. Logica non multiplicem, sed unicum esse, ac indivisibilem habitum tanquam dogma N. Tho. Scholae, totis viribus propugnamus. Ad statum substantialem, sive perfectum, sive imperfectum caeterarum Scientiarum, ipsam moraliter solum, aut secundum quid: ad statum verò accidentalem, etiam physicè, ac simpliciter necessariam judicamus. Logicae primarium, ultimòque intentum ab ea materiale objectum, conceptus habebis objectivos, si eos secundò intentionaliter sumas, ac pro substracto, vel de
ma-

materiali suscipias ; enim verò voces in formam artefacti dispositas , quemadmodum conceptus formales , materiam purè extrinsecè dirigibilem prospicit , & secundariam. Ejus deniquè objectum formale in passiva artefactorum logicalium directione , ab actibus intellectus prorsùs distincta , atque in forma rationis ab eo cum fundamento ficta , desiderio statuas desideramus. Strictam quantumvis non patiatur definitionem identitas , de mente Philosophi non incongruè declaratur: *Unitas in entitate* ; proindeque identitati ex diametro opposita distinctio erit : *Carentia unitatis in entitate*. Quae hujus multifariam divagantur partitiones , in arena dignoscendae sunt. Gradus inter metaphysicos ejusdem rei creatae distinctio realis absoluta est penitè relegendae ; Scotica distinctio prorsùs repugnat ; formalis tantùm ex parte actus , haud sufficit ; virtualis maxima superfluit ; solùm ergo virtualis minima , objectiva quoque Thomistica praecisio , amplectendae , atque propugnandae sunt.

DE UNIVERSALIBUS.

Universale , si nominis etymon ritè introspectatur , nihil est aliud , quam *Unum plura respiciens*. Triplex enumeratur , scilicèt in *causando* : in *repraesentando* : & in *essendo* ; hoc ultimum , de quo in praesenti , sic enucleatur : *Unum in multis multiplicabile*. Ternas natura , ut universalis fiat , condiciones exposcit , quas , prout contendenti arrideat , ad captum referam. Nullam naturam à singularibus separatam realiter universalem autumes ; neque naturam aliquam formaliter à parte rei universalem possibilem judices. Per tres status natura discurrit universalis ; primus est *contradictionis* , in quo solùm virtuales unitatem obtinet , aut fundamentalem : secundus est *abstractionis* , in quo unitate positiva formali laetatur : tertius tandèm est *solitudinis* status , in quo natura unitatem tantùm possidet negativam ; positivè etenim in hoc statu nec una abit , nec multiplex surgit.

Universale in Metaphysicum , & Logicum partitur. Universale Metaphysicum , quod est : *Natura ab in-*

ferioribus per intellectum abstracta, per abstractionem, positiva sit, aut negativa, non *agentis*, sed *patibilis* intellectus, adfurgit, ac efficitur. Forma ejus constitutiva unitas est rationis, ex actu intellectus patibilis abstrahente pullulans, ab istoque distincta. Universale Logicum est natura ad inferiora, à quibus aliàs fuerat praecisa, intellectus beneficio comparata; rectè igitur definitur: *Natura abstracta, &c.* Per actum intellectus patibilis, non absolutum, sed comparativum, non compositum, sed quidè simplicem, logicum efformatur universale. Formam habet constitutivam, rationis nempè relationem, qua natura ad inferiora refertur, quaeque à cognitione illam ad ista comparante, & ab utrisque sanè distincta refilit. Actualis naturae de inferioribus praedicatio vim non habet, ut faciat universale, nec ea, ut destruat, praelucet potestate, ipsum licèt conservare valeat, & sufficiat.

DE QUINQUE PORPHYRIANIS PRAEDICABILIBUS.

Ratio universi univocè, & adaequatè partitur in quinque, quas Porphyrius enumeravit universales ideas, Genus scilicèt, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens. Genus inter praedicabilia primum describitur sic: *Quod praedicatur de pluribus, &c.* Essentialiter ita definitur: *Universum ut pars materialis essentiae.* In definitione generis (idem de caeteris teneto praedicabilibus) notio, seu secunda universalitatis intentio rectum tenet; natura verò sibi abrogat obliquum. Species, & est natura genere, cui subjicitur, inferior, quo modo subjicibilis vocatur: & est individuis, de quibus valet praedicari, superior, qua de causa praedicabilis appellatur. Species ut subjicibilis ita definitur: *Quae immediatè ponitur, &c.* ut praedicabilis sic: *Quae praedicatur de pluribus, &c.* essentialiter tandem hoc modo: *Universum ut tota inferiorum essentia.* Species formaliter ut subjicibilis, praedicabilis non est.

OMne, quod ita unum est, ut multiplici-
tatis expers sit, & divisibilitati in res ejusdem naturae minimè sit obnoxium, dicitur Individuum: quod primò inttentionaliter
sump-

sumptum sic explicatur : *Indivisum in se*, &c. *Secundò verò intentionaliter* acceptum ; ut subijcibile definitur : *Quod immediatè subjicitur speciei* : ut praedicabile enodatur ita : *Quod tantum de uno praedicatur*. Triplicem agnoscimus Differentiam , communem videlicèt , propriam , & propriissimam ; haec divisio adaequata est , univoca tamen non est. Differentia propriissima hoc tertium constituit praedicabile , ita rectè definiendum : *Quod praedicatur de pluribus in quale quid ; ejus essentialis definitio est haec : Universum ut pars formalis essentiae*. Differentia non constituitur universalis respectu speciei quam constituit , sed respectu inferiorum , de quibus valet praedicari. Quatuor Proprii acceptiones adducit Porphyrius , quas edisseram inquirenti ; verùm Proprium , quod omnium calculo in quarto modo nominatur , praedicabile quartum constituit , quod ita definitur : *Quod praedicatur de pluribus in quale necessario*. Accidens quintum praedicabile ita exactè describitur : *Quod praedicatur de pluribus in quale contingenter*.

METAPHYSICA INTENTIONALIS, sive Ontologia.

DE NATURA , ET DIVISIONE METAPHYSICAE ; ubi de Ente , & ejus statibus.

PHilosophorum consensu , dum Metaphysicam audio , *Facultatem de ente reali à materia abstracto differentem intelligo*. Cum ergò gemino modo Ens à materia abstrahi valeat , gemina quoque distinguitur Metaphysicae pars , *Pneumatologia* scilicèt , & *Ontologia* : illa *Metaphysica Realis* dicta , rerum spiritualium substantias , & attributa solo naturali praelucente lumine patefacit ; haec autem *Intentionalis Metaphysica* vocata , Ens reale materiale , ejusque passiones per mentem abstractas expendit. Objectum attributionis , ens reale in communi ab omni materia abstractum , aspicit Metaphysica ; principalitatis objectum , Deum naturae Auctorem contemplatur. Scientia est , & sapientiae obtinet dignitatem ; intelligentiae , prudentiae , & artis participat essentiam ? Minimè gentium. Est propriè , ac simpliciter speculativa , atque simplex qualitas à nobis existimatur.

Quae

Quae Univocis, AEquivocis, & Analogis definitiones adaptari debeant, quasque proprietates, ac divisiones habeant, arrideat inquirere, ut lubeat enuntiare. Non solum transcendentiam, sed dependentiam pariter, & inaequalem participationem, tamquam analogiae sufficientes causas admittimus, atque proponimus propugnandas. Ratio communis Entis nominaliter sumpti omnes inferiorum differentias, quantumlibet abstractissimas, formaliter transcendit, ita ut adaequatum entis conceptum à suis differentiis perfectè praecisum non poteris adinvenire; unde ratio communis entis in ordinem ad Deum, & creaturas, substantiam, & accidens, tam proportionalitatis, quam attributionis analogia, analogica concipitur. Tres tantum realis entis status proprietates, Unitatem scilicet, Veritatem, & Bonitatem, quorum definitiones tradere, ac exponere non renuam.

Quinq̄ sunt status realis entis creati, per quos potest divagari, & alternanti quadam vicissitudine quodammodo discurret, quos ordine sequenti: *Quidditatis, Possibilitatis, Futuritionis, Existentiae, & Praeteritionis*, juvat innectere. In statu quidditativo praedicata tantum essentialia per quidditativam identitatem, & metaphysicam inclusionem sibi ens coaptat, & admittit: in quo esse actuale intrinsecum, & subjectivum fugat procul, omninò excludit, sed extrinsecam solum actualitatem, logicam, & objectivam secum permittit. Duplex distinguitur possibilitas, alia dicitur extrinseca, quae in virtute causae sine dubio consistit: alia intrinseca, quae per aptitudinem ad existendum constituitur. Possibilitas necessaria, & absoluta, qua res ab aeterno denominantur possibles, nihil est actuale ipsis intrinsecum, nihil subjectivum, nihil physicum, nihil diminutum eas constituens: quid ergò? Divina Divini Artificis Omnipotentia. Forma, qua res constituuntur futurae, dicitur futuritio; in carentia existentiae *pro nunc*, & existentia *pro postea* eam non constituas; in aliquo etenim positivo existenti de praesenti tempore futuritionis status oportet. Existentia est: *actus ultimus de linea entis, quo res formaliter, & completè ponitur*

extra suas causas. Ab actuali essentia in rebus creatis realiter differt. Praeteritio, qua res praeterita dicitur, in aliqua forma positiva tempore praeteritionis existenti consistit. Duratio est: *persistentia rei in existendo.* Triplex est, aeterna, aeviterna, & temporalis, quarum definitiones dabimus in palaestra.

DE PRAEDICAMENTIS.

Suprema illa entium capita, quae in rebus existere, ac de ipsis praedicari concipiuntur, graecè *Categoriae*, & frequenti Philosophorum consensu *Praedicamenta* dicuntur. Est igitur Praedicamentum: *Ordo, seu series praedicatorum essentialium, &c.* Duas ante-paedicamentales regulas ad praedicamentorum intelligentiam statuit Aristoteles, quas, si oportuerit, assignabimus. Decenarium praedicamentorum numerum, Veterum auctoritate probatum, approbamus, & amplectimur; unde divisio entis in decem praedicamenta: *Substantiam, Quantitatem, &c.* adaequata est, immediata est, univoca verum non est.

DE SUBSTANTIA, ACCIDENTI, ET SUBSISTENTIA.

Substantia primum inter praedicamenta obtinet locum, quae, ut à completa, & incompleta praescindens sic potest exponi: *Ens cui debetur existere per se.* Sub Substantiae praedicamento Deus Optimus Maximus nè indirectè quidem immoratur; ast in natura assumpta directè collocatur. Aptitudinalis inhaerentia Accidentis constituit: igitur est: *Ens cui debetur existere in alio.* Subsistentia est forma illa, quae naturam in esse substantiae complet substantialem, quae eam alteri supposito incommunicabilem reddit, quaeque demum suppositum constituit. Concretum ex natura, & subsistentia Suppositum appellatur, quod si natura per subsistentiam completa intellectualis sit, dicitur Persona, hac enucleanda definitione: *Rationalis naturae, &c.* Subsistentia à natura substantiali, ejusque existentia prorsus confurgit distincta. Per carentiam unionis, aut dependentiae ab extraneo Supposito aegrè statuitur constituta: modum quippè substantialem positivum, cujus
pri-

primarius effectus sit naturam in esse substantiae ultimo reddere completam, ut constitutum respicit. Substantialem naturam omni omnino privatam subsistentia existentem, nec ut possibilem agnosco. Proloquium illud: *Actiones sunt suppositorum*, non denominative solum, sed effective quoque verè verissimum est.

DE QUANTITATE, ET RELATIONE.

Accidens illud, quod substantiam materiale extendit, Quantitas dicitur praedicamentalis. A substantia materiali, cujus partes extendit, eam contemplamur distinctam. Impenetrabilitatem ut proprietatem, non ut essentiam respicere: atque per extensionem partium in ordine ad se, aptitudinemque ad partes substantiae aequè in ordine ad se extendendas evadere constitutam, non nos latet, certò nobis innotescit. Varias Quantitas divisiones sortitur; species habet nonnullas, quasdam confovet proprietates, proferam omnes. Relatio praedicamentalis, cujus existentiam, nisi nobiscum rixam excitare velis, inficiari non audeas, describitur sic: *Accidens reale, cujus totum, &c.* Pro meritis relationem perpende, & *Subjectum*, cui innititur, *terminum*, ad quem fertur, atque quo erigitur, *fundamentum* invenies, in quorum nullo, nec adhuc in omnibus ejus essentiam reperies: est siquidem modus positivus ipsis realiter superadditus. Relatio suam numericam unitatem à subjecto tantum desumere queit: à fundamento, & ex parte subjecti, & ex parte termini se habente, specificam debet emendicare. *Relationes ipsae per alias relationes non referuntur*, ut D.N. pronuntiavit. (1) Relatio praedicamentalis duos conceptus *in*, & *ad*, & quidem reales importat. Relatio in *mutuam* partitur, & *non mutuam*: utramque exponam, ambarumque viscera pandam.

DE QUALITATE.

Qualitas est: *Accidens absolutum, &c.* In quatuor species dividitur; prima habitum, & dispositionem comprehendit: secunda potentiam claudit, & impotentiam: tertia passionem, & passibilem continet quali-

(1) Quaest. 1. de post. Art. 7.

litatem : quarta demùm formam , & figuram includit ; singularum , eexplicationem proferam interrogatus. Qualitatem intendi , atque remitti certò certius est : ast in modo stabiliendo mirum est inter Philosophos dissidium ; sed ecce N. Ang. Praecep. resolutio : *Non est de ratione intensiōnis alicujus qualitatis , quod sit per remotionem à suo contrario.* (2) *Alii dixerunt , quod charitas (haec est qualitas) essentialiter non augetur , sed adveniēti majori charitate , charitas , quae inerat , destruitur : hoc etiam stare non potest.* (3) *Non tamen est intelligendum , quod cum una forma intenditur , augeatur per additionem gradus ad gradum.* (4) *Nihil est aliud , eam secundum essentiam augeri (loquitur de charitate) quam eam magis inesse subiecto : quod est , eam magis radicari in subiecto.* (5) Haec major qualitatis radicatio in modo accidentali subiecto realiter superaddito consistit. Talis inter qualitates contrarias in summo intensas adest oppositio , ut nec Divinitus in eodem subiecto valeant coadunari. De caeteris praedicamentis , in Palaestra.

DE DEMONSTRATIONE , VERITATE , ET
Falsitate Enuntiationis.

Demonstratio , quae , si ordo ad suum effectum ritè perpendatur , est : *Syllogismus faciens scire ; ex parte materiae proximae apprimè enucleatur : Syllogismus procedens ex primis , veris , &c.* In demonstrationem quia , & propter quid , ac in demonstrationem à priori , & posteriori dividitur , cui placuerit omnes patefaciam. Veritas formalis est conformitas actus cum objecto ; in relatione transcendentali actus cum suo objecto formaliter consistit ; enim verò adversà viâ incedat falsitas oportet. Eadem propositio absoluta de materia contingenti , prout dubium solet exagitari , de vera in falsam , & de falsa in veram valet emigrare. Praemissarum assensus ad assensum conclusionis , nedùm directivum ; sed effectivum quoque praebet concursum ; ac intellectum , non quoad specificationem modo , sed quoad exercitium pariter ad illum eliciendum impellit,

B

lit,

(2) *In 1. sent. Dist. 17. Q. 2. Art. 2. ad 3.*

(3) *In 1. sent. Dist. 17. Q. 2. Art. 1.*

(4) *Opusc. 48. Tract. 2. cap. 4. (5) 2. 2. Q. 24. Art. 4. ad 5.*

lit, atque necessitat. De propositionibus ex propriis terminis manifestis, dictis *per se notis*, interroga, divisiones enim dabimus, & explicationem.

PHILOSOPHIA NATURALIS, SEU PHYSICA.

JUcundissimam prae caeteris mentis nostrae facultatem, quae suo sinu totum amplectitur Univerſum: *Elegantissimum librum*, juxta expressionem Pauli, in quo *visibilia Dei intellecta conspiciuntur*, quibus Philosophus Christianus ad supremi numinis notitiam accedere valeat; Physicam meritò nominamus: *Facultas igitur de ente naturaliter mobili edifferens* jure physica describitur. Scientiam esse, fatentur omnes. Purè speculativam, unam in specie athoma, & simplicem qualitatem, praedicant Nostrates. Pro objecto formali *quod* entis naturaliter mobilis respicit rationem: pro formali *quo* abstractionem à materia singulari, quae sensibilem materiam concernat: pro materiali demùm quodlibet ens reale, quatenus motus physici capax, certò certius meditatur. Quamvis *ens mobile*, & *corpus mobile* in idem incidant, aptius per *ens mobile* physicae exprimitur objectum; si rationem optas, audies in circo. Sic explicat principium N. Ang. D. *id à quo aliquid procedit*. Varias principium divisiones sortitur: at prout nostra interest, sic principia intrinseca definimus: *Quae nec ex aliis sunt*, &c. In decernendis entis naturalis intrinsecis principiis magna est apud Philosophos varietas, & facile maxima ipsorum dissidia.

Verumenimvero si particulas illas, quae ab aliis *atomi*, ab aliis *corpuscula* vocantur, ut prima entis principia statuere contendis: supra pulverem impossibile construes edificium, quod debilitate propria confestim in pulverem revertetur; sed tamen omnium atomorum existentiam denegare non possumus: ast extensas, & indivisibiles existere, sustinere non valemus. Cartesiana hypothesis profunda, & formosa est, sed à vero quamlongissimè abest. Quinque Chymicorum principia primi principii munus nequeunt obire, cum à compositionis nota minimè
que-

queant vindicari. Tria igitur sunt Peripatetica entis naturalis intrinseca principia, *materia* scilicet, *forma*, & *privatio*, si ens in *fieri* per generationem, quae sit mutatio, consideretur; si per generationem, quae mutatio non sit, aut in *facto esse* contempletur, duo, *materia*, & *forma*, tanquam prima principia concurrunt.

DE MATERIA, FORMA, ET COMPOSITO
substantiali.

Materia prima, cujus existentiam in dubium vertere Philosophum dedecet, hac, Aristotele plaudente, innotescit definitione: *Primum subjectum, ex quo aliquid fit, &c.* Atomistarum atomi, & particulae elementorum Cartesii materiam primam non constituunt; haec quippe physicè consistit in quadam substantiae portione ex se apta ad constituendum ens naturale, tanquam primum subjectum formae substantialis susceptivum. Est ingenerabilis, & incorruptibilis, quae propterea à solo Deo, & quidem per creationem, valet produci. Est itidem verum ens reale positivum, non actuale, sed potentiale; ita ut omni actu, tum informativo, tum metaphysico destitutum evadat. Actum verò entitativum, si per talem intelligas actu, seu de facto entitatem habere, quaevis illa sit, obtinet absdubio; secus si actus entitativus idem, ac entitatem habere significet, quae physicè actus rationem excerceat.

PER existentiam compositi mediante forma propriè existit materia prima: Unde nec eam unquam propriam habebit; neque sine forma substantiali, Dei adhuc Omnipotentia consultata, ipsam poterit adipisci. Materia prima Coelestis unica forma satiata, atque contenta est, at sublunaris materia omnes formas, quas aut habet, aut naturaliter acquirere potest, naturali innato, & quidem efficaci, appetit appetitu. Si igitur amissae, aut semel fuerint destructae, appetitu innato efficaci non amplius eas prosequetur; ex formis tandem, quas materia prima naturaliter consequi valet, non plus, minusvè unam, quam alteram appetit, si secundum se, & ab omni dispositione eas contempletur praecisas: secus si ex dispositione aliqua

ad unam potius, quam ad alteram sit affixa. Unitatem formalem positivam, aut specificam, aut numericam, non sustinet materia prima; sibi tamen coaptat negativam. Omnes materiae sublunares unam speciem sortiuntur negativam, à qua suam negativè distinctam obtinent coelestes.

Plures forma sibi vendicat divisiones, quas ad interrogantis nutum prodere non dedignabor. Substantialis physica, nostri instituti propria sic est definienda: *Actus primus materiae primae, &c.* Forma substantialis materialis non est proportio illa, sive armonia, qua atomi, seu elementa inter se vinciuntur, & colligantur, sed est entitas quaedam absoluta, & materialis, sed non materia: corporea, non tamen corpus: educitur de potentia materiae, nec tamen est aliquid materiae, sed vera substantia incompleta à tota materia realiter entitativè distincta, quaeque verè producitur, quotiès novum compositum generatur. Formam materialem mixtorum corruptibilium verè educi, quod est veluti extrahi de materia, in cuius potentia continebatur, consentiunt meritò Peripatetici omnes. Triplex, quae à peripateticis assignatur conditio, dabitur inquirenti. Generationis, Corruptionis, Creationis, & Anihilationis, cui libuerit, definitiones exponam. Formae Coelorum, & Elementorum formae in Mundi primordiis productae fuerunt in esse per Creationem: eas tamen potuisse Divinitùs fieri per educationem, denegare non possumus.

Anima rationalis non potest fieri nisi per creationem, ut appositè protulit N. Ang. Praecept. Duae formae substantiales, disparatae sint, sintvè subordinatae, ne Divinà spectatâ Potentiâ, eandem possunt informare materiam; proindeque si in composito corporeitatis formam non admittis, mecum eris. Accidentia, tam entitativa, quam modalia à tota substantia realiter distincta, quia principiis fidei satis consona, & ad salvandum Eucharistiae Sacramentum aptissima, ultrò promittimus propugnare. Nec sola materia, neque sola forma compositum constituunt substantiale; sed istud ex illis tamquam ex
pri-

primordiis confurgi. Non per se ipsas uniuntur materia, & forma, ut compositum efficiant, sed medio unionis modo, & ab agentis actione, & ab ipsis realiter distincto.

DE NATURA, ARTE, ET VIOLENTO.

Natura, à qua accidens naturale nomen accipit, multifariam sumitur; proprius tamen accepta sic definitur: *Principium, & causa motus, & quietis, &c.* Si notionem naturae adaptare exposcis materiae, & formae substantiali physicae, libenter annuo: si Deo, & Angelis propriè convenire contendis, ad arma vocamus: si demùm animam rationalem veram, propriamque naturam existimas, & compositum substantiale, five coeleste, five sublunare, licet naturis conflatum, naturam non esse iudicas, iudicium approbamus. Accidens naturale, ut violento, & artificiali oppositum, sic explicatur: *Quod ab intrinseco principio advenit, &c.* N. Ang. D. hac artem dilucidat definitione: *Recta ratio operum faciendorum.* Ars aemula naturae, ejusque discipula jure poterit nuncupari; in pluribus siquidem utramque convenire, nullus est qui dubitet: in plerisque quoque utramque differre, nemo, qui ambigat. Ars saepe saepius perficit naturam, quin ista simpliciter perfectior exurgat. Artem posse directè, & per se opera naturae perpetrare, firmiter negamus; at plures naturae effectus efficere posse mediatè, & indirectè, Doctor docet omniscius; ratio convincit, & quotidiana experientia demonstrat. Accidens artificiale exponitur: *Quod à principio extrinseco advenit subjecto indifferenti.* Violentum est: *Quod à principio extrinseco advenit subjecto resistenti.* Nec Deus creaturis, nec ulla causa superior inferioribus sibi innatè subordinatis, strictam violentiam possunt inferre. De Supernaturali, & Praeternaturali in Palaestra.

DE CAUSIS.

EX omnibus definitionibus, quibus causae explicatur essentia aptiorem lege: *Principium per se influens esse in aliud.* In genera distincta: Materialem, Formalem, Efficientem, & Finale, omnium consensu partitur, quorum quodlibet, suas habet divisiones in conflictu exponendas:
er-

ergò divisio illa quadrimembris, nec infima, nec univo-
ca, nec immediata est. Causalitas causae materialis, &
formalis in modo unionis utriusque realiter superaddito con-
sistit. Effectum formalem quo intimum, & immediatum
formae formam esse, ut subjecto communicatam; effec-
tum verò qui mediatum, & totalem ipsum esse compo-
situm, firmiter tuemur. Praerequisita causae ad causan-
dum quaedam sunt ex parte actus primi, quaedam ex par-
te actus secundi: ex quibus alia positiva, alia negativa sunt;
si ergò possideat causa praerequisita omnia, & positiva,
& negativa ex parte actus primi, in actu primo proximo
ad causandum dicetur constituta: secùs, si secùs. Nemo
potest, aut primò, aut secundò se ipsum producere: om-
nis ergò realis causa, & effectus realem postulat distinctio-
nem; atque prioritate saltèm naturae effectum causa
debet praecedere. Ullus non prodit effectus à causa effi-
cienti, quin haec sive in se, sive in sua virtute physicam
habeat existentiam.

ELimines optamus causam, quae intacto medio natu-
raliter operetur indistans, secùs si ad Divinam atten-
dis Omnipotentiam. Mutuam causalitatem in eodem pro-
ximo genere causae pellimus procul; in diverso tamen
eam non semel reperimus. Duas causas totales ejusdem
generis, & ordinis simul, aut succesivè eundem numero
producere effectum Dei praeterfugit Omnipotentiam. Ex
quadruplici capite efficiens principalis causa secernitur ab
instrumentali: si contendenti arrideat, referam planè. Om-
ne instrumentum physicum propriè tale aliqua virtute ipsi
intrinsicè elevari oportet à principali causa, ut hujus effec-
tum valeat producere. Satis non est ad rationem instru-
menti propriè talis, virtutem jure naturae debitam, aut
gratuitò donatam recipere; sed requiritur, quod ministe-
rialiter conferatur, ut causae donantis nomine effectum
efficiat. Rectè igitur definitur causa instrumentalis propriè
talis: *Quae ministerialiter agit in virtute alterius, &c.* Quid,
& quotuplex sit obediencialis potentia,
proferam libenter.

Cau-

CAufa finalis eſt : *Id cujus gratia aliquid fit.* Ratio formalis conſtitutiva in actu primo eſt bonitas objecti, vera fit, aut apparens, quae ſola voluntatem ad illius amorem allicere queit, apprehenſione, licet neceſſario, de connotato tantum importata: unde malum cognitum ut tale finis rationem nequit obtinere. Cauſalitas finis in actu ſecundo eſt allicientia illa, qua finis voluntati propoſitus, ipſam movet methaphoricè ad mediorum electionem. Cauſas ſecundas virtute ipſis à Deo conceſſa verè producere, ſuoſque efficere effectus, propugnamus: ergò Deus phyſicè mediatè ad omnium rerum productionem concurrat. Quid ultra? Dei ſimultaneum immediatum concurſum ratione naturali magiſtra concedimus libenter; ſed hic non ſiſtimus: concurſum quippè praeſivium quoque neceſſarium judicamus. Haec omnia de cauſis neceſſariis intellige: de liberis etenim nihil determinamus.

DE MOTU, ACTIONE, ET PASSIONE.

MOtus multiplici vagatur acceptione: ea tamen, quae per motum denotat ſpecialem mutationem ſenſibilem, praefentis loci propria eſt; & aegrè non feras, ſi univerſo plaudente peripatu ita motum definiamus: *Actus entis in potentia prout in potentia.* Mutationibus phyſicis ſucceſſivis motus notio propriè accommodatur; iſtantaneis verò ſolum latè, vel ex ſignificandi modo adaptatur. Quid demum de intentionalibus? Aliis latè convenit, aliis nec competit latè: quomodo? In circo. Motus ſucceſſivus alter eſt ad quantitatem terminatus, qui *motus quantitativus* appellatur: alter ad qualitatem, qui dicitur *alteratio*: alter demum ordinatus ad ubi, qui *latio*, ſive *motus localis* nominatur. Motum, & à ſubjecto mobili, & à termino per motum acquiſito, realiter dicimus diſtinctum. Motus numerica unitas ab unitate ſubjecti mobilis, connotata ſui continuatione ſi ſucceſſivus eſt, internofci debet, atque metiri; generica à termino *ad quem* ſecundum ſe ſumpto deſumitur; demum ſpecifica unitas à termino accipitur *ad quem*, tranſitus medio connotativè importato. Motus ſucceſſivus ab actione, & paſſione, quas ſecum portat abſdubio, realiter entitativè non difert; connotativam

vam tamen distinctionem realem ipsis denegare non audeamus. Actio formaliter transiens egreditur ab agente, sed in passo tanquam in subiecto recipitur. Motus ad quantitatem, qualitatem, & ubi, terminatur per se.

DE MUTATIONE GENERATIVA, ET CORRUPTIVA.

Generatio substantialis, cujus existentiam nefas esset in dubium vertere, definitur: *Productio rei substantialis ex praesupposito subiecto*. Perperam judicabis, si substantialis generationis naturam in diversa partium combinatione positam existimes, consistit quippè in productione novae formae substantialis, & à materia prima, & à veteri forma distinctae. Generatio substantialis non est essentialiter mutatio; ejus denominationis, & inhaesionis subiectum est substantiale compositum; esse verò transformationis subiectum uni soli convenit materiae. Terminus *qui* substantialis, & totalis est quidè suppositum; terminus *quo* partialis forma; natura verò terminus est *quo* totalis. Concomitantes ad substantialem formam dispositiones ab ipsa effectivè pullulant; licèt praeviae aliunde procedant. Viventium generatio est: *Origo viventis à vivente, &c.* Quando compositi forma à materia separatur, compositum, dicitur perire, aut corrumpi; sic ergò definitur *Corruptio: Actio, qua substantialis forma de sua expellitur materia*. Nihil corrupti in genito composito praeter materiam reperies: ergò in corruptione substantiali fit resolutio usque ad materiam primam.

DE ALTERATIONE, RAREFACTIONE, CONDENSATIONE, Nutritione, & Augmentatione.

Quando res simpliciter non fit, sed de non tali fit talis, generatio contingit accidentalis, sic rectè definienda: *Productio accidentis, &c.* Alteratio strictè sumpta, est: *Motus substantiae completae, &c.* In simplicem alterationem, intensionem, & remissionem dividitur, de quibus in Palaestra. *Rarum* dicitur corpus, quod sub magnis dimensionibus parum habet materiae. *Densum* verò, quod

quod sub parvis dimensionibus multum habet materiae. Nec rarefactionem in acquisitione majoris quantitatis, nec in minoris consequutione condensationem formaliter statuas constitutas: *rarum* quippè corpus efficitur de formali per qualitatem, quae dicitur *raritas*, & de materiali per quamdam pororum dilatationem, seu novorum apertionem; *densum* autem constituitur de formali per densitatem, & de materiali per majorem partium accessum, aut per pororum contractionem. Nutritionis, Augmentationis, atque Diminutionis definitiones tradam libenter. Corpora viventia juxta suam naturam habent suae augmentationis, & diminutionis terminum; secus verò non viventia.

DE AGENTIUM ACTIONE, REACTIONE, RESISTENTIA, Reflexione, & Antiparistasi.

CUM agens in passum influit, agere dicitur; cum verò passum sua activa influentia agit in agens, ipsumque invicem expugnat, reagere judicatur: hinc in proverbium abiit: *Agens agendo repatitur*, quod ut verum teneat, pluribus indiget conditionibus, exponendis in Liceo. Resistencia est conatus ad impediendam oppugnantis actionem; duplex est: altera activa, formalis altera, quarum dabimus differentias. Cum actio quae longius per lineam rectam erat continuanda, in passum incidit obsistens, à quo, veluti repercussa regreditur, contingit *reflexio*, quae nihil aliud est, quam: *Retrocessio actionis, seu termini versus agens principale*. Actio tendens ab agente in passum obsistens, dicitur actio directa: quae ab obsistente tendit in agens, actio nominatur reflexa: linea actionis directae appellatur incidentiae linea; reflexae autem linea reflexionis vocatur. Cum actio directa in passum ritè dispositum perpendiculariter incidit, eadem est incidentiae, atque reflexionis linea; sed quando incidit obliquè, oppositae sunt, & angulus reflexionis incidentiae angulo aequalis fit. Antiparistasis est obsessio debilioris contrarii ab alio fortiori. Aliqua naturae phoenomena media Antiparistasi quamoptimè explicantur. Vera datur qualitatis

C

in-

intensio occasione antiparistasis : quaenam sit hujus intensio-
 nis vera causa, pulsanti aperiam. Agens in passum
 omninò sibi simile in qualitate, & intensio-
 nis gradu, quantumvis dissimile in densitate, & raritate, juxta le-
 ges naturae agere non potest. Proverbium illud: *Virtus
 unita fortior*, ab aliquibus falsum, à nobis tamen verum
 reputatur, si virtutes unitae adaequatè, seu totaliter exer-
 ceantur; secùs si ad agendum ad invicem impediuntur.

DE MOTU LOCALI.

Placulum absdubio foret motus localis existentiam in
 dubium vertere, cui, quia in successiva ubicatio-
 num serie formaliter stabiliendo, haec suffragatur defini-
 tio: *Transitus mobilis de uno in alium locum*. Varias, quas in
 suo complectitur sinu, species, & partitiones, referam
 placidissimè. Motus localis est essentialiter successivus:
 non est entitas absoluta, sed modus positivus à mobili
 realiter modaliter distinctus. Propriè non producitur, si
 solito Philosophorum loquendi modo accingimur; sin ta-
 men absolutè loquendo, veram, & propriam produc-
 tionem ipsi non denegamus. Prima cujuscumque motus ori-
 go Deus est, qui immobilis manens, ut Boetius loqui-
 tur, dat cuncta moveri; corpora verò ad motum concit-
 antia sunt vera, propriaque causa secunda, & non tan-
 tum occasionalis, aliorum corporum motus. Sed quomo-
 do unum corpus poterit aliud ad motum excitare? An
 sola illius in istud impactione? Minimè gentium: necessa-
 rio quippè impetus produci debet, qui est accidens mo-
 dale, à movente moto corpori intrinsecè impressam. Si
 corpus naturali motu, aut ab intrinsecò proveniente,
 movetur, ne credas, corpus ipsum per sua praedicata es-
 sentialia immediatè moveri, sed firmiter tene, motum
 dictum à qualitate mobili à natura concessa, ipsique con-
 genita, provenire.

DE MOTUS LOCALIS AFFECTIONIBUS, SEU
 Proprietatibus.

Motum localem suis affectionibus pollere, seu pro-
 prietatibus, concedunt omnes, quarum praecipuae
 ordine sequenti enumerantur: *Quantitas, Velocitas, De-*
ter-

terminatio, Reflexio, Refractio, & Acceleratio. Quantitas motus est ejusdem motus extensio, qua motus comparatus cum alio, aut eo major, aut dicitur minor; ex duplici capite, scilicet, ex motus velocitate, & corporis estimatur gravitate: unde si duo corpora mole, aut gravitate aequalia, aequa velocitate moveantur aequalem motus quantitatem habebunt; si unum ex his corporibus duplò celerius altero cieatur, duplò majorem motus obtinebit quantitatem; similiter si certa vis impendatur, ut corpus; v. g. librare intra certum tempus ad quinquaginta pedum distantiam projiciatur, triplicanda esset motus quantitas in corpore, cujus gravitatem triplo primum corpus excederet, si eodem tempore ad eandem distantiam foret propellendum. Velocitas motus ex spatio, quod percurritur, & tempore simul, quo iter conficitur, oportet pensari; itaut illa major dicatur, qua breviori tempore aequale spatium, aut aequali tempore majus spatium percurritur. Velocitas motus entitas non est, aut modus aliquis à motu realiter distinctus, sed est motus ipse, quatenus minori tempore, aut in majori spatio exercitus comparativè ad alium motum.

Determinatio motus est directio mobilis in unam partem, quam in aliam partem; sicut motus à causa impellente desumitur, ita determinatio à modo, quo impulsus imprimitur, & corpori communicatur, repetitur. Corpus in aliud impenetrabile impingens reflectitur absdubio: est etenim reflexio: *Regressus corporis mobilis ab alio corpore, quod penetrare non poterat.* Leges reflexionis sunt: si corpus in alterius corporis solidi superficiem directè, & perpendiculariter incidat, per eandem perpendicularem reflectitur: si verò obliquè incidat, ita ex aliqua parte resilit, ut angulum incidentiae angulo reflexionis aequalem efficiat, dummodò obsistentis superficies aequalitati non obsit. Refractio est: Curvatio motus, qua corpus mobile ob majorem, vel minorem corporis obliquè attacti resistantiam à recta, qua inceserat, via deflectit. Corpus ponderosum à medio raro in densum perpendiculariter cadens, non refrangitur, sed per eandem

dem lineam absque refractione progreditur ; si obliquè à medio raro in densum incidat , refrangitur in ingressu à linea perpendiculari recedens : dum è medio denso in rarum , vel minus densum , ut ab aqua in aerem , perpendiculariter defertur , per eandem lineam sine refractione suum prosequitur motum : si verò obliquè incidat , refrangitur à perpendiculari pariter recedens. Continuatio motus est : *Protensio motus sine ulla interruptione.* Cum corpus mobile aequalibus temporis partibus inaequalia spatia majora , & majora percurrit , motus Acceleratio contingit , quae proindè est : *Continua motus celeritatis accretio.* Motum verè acceleratum reperiri , ipsa gravia corpora , quae quò majori ex altitudine decidunt , eò majorem ictum subjecto corpori infligunt , satis superque demonstrant. Motus accelerationis origo ex velotiori motu desumitur , quem corpus decidens in descensu consequitur.

*DE MOTU GRAVIUM , ET LEVIUM , UBI DE
Motu Elastico , & Quiete.*

Nihil clarius, nihilque apertius, quam plurima corpora fursùm, nonnulla deorsùm occulto quodam impetu abire: prima levia, secunda gravia nominantur. Non proficiscitur motus gravium deorsum ab effluviis erumpentibus è terra , vel ab istius attractione , quae & nulla est, & si esset, inter occultas rerum qualitates erat necessè, velint, nolint , ut constitueretur ; nec à vorticoso liquidae substantiae motu circum orbem terrarum ; sed à principio corporibus gravibus intrinseco , quod *gravitas* appellatur , originem ducit. Non est sequendus Epicurus, qui gravitatem corporibus insitam , & congenitam fateatur , sed à suis atomis prorsùs indistinctam : gravitatem igitur esse innatum impulsum , ad materiae densitatem, & duritiem consequutum , & formae substantiali certis quantitatis dimensionibus connaturalem , & congenitam, judicamus. Levium ascensus efficitur à principio corporibus intrinseco , quod *levitas* nominatur. Levitatem pariter esse intrinsecum conatum ad materiae consequutum molitiem , & raritatem à forma substantiali certis quantitatis dimensionibus innatè exactam , citra aleam teneas quae-

quaeso, & nobiscum senties. Tàm gravitas, quam levitas qualitates sunt à forma substantiali tanquam à radice provenientes; tàm una, quàm alia in absolutam, & respectivam partitur: quapropter non solum gravitatem absolutam aliquibus corporibus inditam admittimus; sed & absolutam levitatem in rebus existere, ut Orbis pulchritudini necessariam, quidquid Recentiores clamitent, propugnamus. Vis illa, qua corpus compressum ad debitum extensionis gradum sese reducit, aut reducere conatur, *Elastica* dicitur, & motus ille elasticus appellatur. Quies non sicut motus, in positivo, sed in sola motus privatione consistit.

DE LOCO VACUO, ET INFINITO.

Locus in intrinsecum, & extrinsecum partitur: in circumscriptivum, definitivum, & Sacramentalem dividitur: aliis quoque quamplurimis divisionibus congaudet, quas, & omnium explicationem, lubebit expromere in conflictu. Non infimum in Physica subsellium obtinet locus circumscriptivus, quem Angelico plaudente Doctore, ita definimus: *Concava, immobilisque superficies corporis continentis*. Duo corpora eundem locum naturaliter nequeunt occupare: secus si ad Divinam attendas Omnipotentiam. Enim verò si idem corpus in duplici loco circumscriptivè facis simul immorari, plus facies, quam quod Omnipotens Deus facere potest. Vacuum propriè sumptum est: *Locus omnis prorsus corpore destitutus*. Nullum de facto extat vacuum magnum, seu *Coacervatum*, Newtoni licet patrocinio fulciatur; ita vacuo magno resistit natura, ut naturaliter induci non permittat; Dei tamen Omnipotentia operante Vacuum magnum potest reperiri. Id, quod caret fine, si nominis etymon inspiciatur, dicitur infinitum, sic explicandum: *Cujus semper est aliquid extra*. Solus Deus visibilium, & invisibilium Creator est actu, necessario, & categorematicè infinitus. Si quid creatum categorematicè infinitum expectas, oleum, & operam perdis: si secundum multitudinem, magnitudinem, & intensiorem sine categorematicè quaeris infinitum, frustra tempus non infumes.

PYL

P H Y S I C A P A R T I C U L A R I S.

D E M U N D O G E N E R A T I M.

Variae sunt, & equidem congruae Mundi descriptiones; hanc, quae magis arridet, accipe: *Compages ex Coelo, terraque coagmentata, atque ex his naturis, quae in ea continentur.* Mundum hunc à Deo fuisse creatum, fides Catholica docet. Plures Mundos antiquitas decepta somniavit: Unicum tamen, nec infinitae, nec indefinitae, sed extensionis finitae, veritas propugnat. Hanc nihilominus unitatem nō ita affingimus Mundo, ut plures alios, imò infinitos sine thegorematicè possibiles cum Cartesio denegemus. Mundus hic, quamvis res omnes, quae possibiles sunt non complectatur, nec omnem perfectionem à Deo producibilem contineat, perfectus, atque pulcherrimus haberi debet. Plures ex Philosophis antiquis Mundum ex materia ab aeterno praesistente factum existimarunt, sed nec umbram veritatis attingentes, à veritate plurimum aberrarunt; ast turpius nemo, quàm Epicurus, qui ex fortuitu quodam corpusculorum insectilium occursum hoc factum putavit Universum: contra quos Catholica exclamantes voce asserimus, quod *Deus ab initio temporis utramque de nihilo condidit Creaturam spiritualem, & corpoream, Angelicam videlicet, & Mundanam.* Mundus quantum ad omnia mixta sublunaria est aliquando defecturus; Coeli verò, & elementa sunt quoad substantiam permanfura, quantumvis interitura sint aliqua eorum accidentia. Mundus in statu, quo nunc est, praescindendo à praesenti Dei providentia, solum Deo ordinarium praebente concursum, in aeternum posset persistere.

D E C O E L O.

Perfectissima illa regio, quae à Luna usque ad Empyreum longè, latèque diffunditur, Coelum nuncupatur. Coelorum substantiam à substantia elementari toto Coelo diversam judicamus. Corpora praestantissima sunt ex materia, & forma coelesti composita. Nullus Coelos, aut Sydera animata existimet; anima quippè, ac sensu carent. Alii Coelos fluidos, alii solidos satis probabili-
ter

ter opinantur; nos verò Coelos omnes cum secunda solida solidos sententia propugnamus. Nobilissimam Coelorum substantiam ab intrinseco incorruptibilem, corruptibilem ab extrinseco, à Deo videlicet supra eorum naturam operante arbitramur. Coelorum motus ab intrinseco provenire principio plures sunt, qui totis viribus propugnant; sed extrinsecum esse principium, plausibilis est Philosophorum, & nostrum opinio. Dic igitur nunc sodès cum Ang.D. Quod Angeli huic muneri destinati coelestia corpora movent. Coelorum influxus in haec inferiora quis denegabit, nisi insanire velit? Coeli ergò, & astra directè influunt in haec inferiora, & sublunaria corpora; in spirituales verò potentias remotè solùm, & indirectè.

QUapropter peritissimi Astronomi ex Syderum inspectione praenuntiare valent stellarum ortus, occasus, aspectus, eclipses, aliaque hujus generis ad Coeli statum pertinentia: terrae abundantiam, sterilitatem, frigora, siccitatem, elluviones, & similia, magna queunt probabilitate conjicere. Actus liberos voluntatis ex passione, sive affectu appetitus sensitivi solitos contingere, probabiliter, etsi confusè, possunt praefagire; possunt quoque ex bona hominis complexione, robore, valetudine, & aliis multis, honores, & dignitates, quae praefatas dotes consequi solent, generaliter, satis tamen fallibiliter praesentire. Verumtamen, quae ex humana pendent libertate Astrologorum praedictionem longè praetervolant: quae casu fiunt, valdè subterfugiunt: irritae sunt ergò Astrologorum divinationes, quibus varias vitae, & fortunae dotes divinare gloriantur.

DE SYDERIBUS, ET PLANETIS.

STellae, aliae appellantur fixae, errantes aliae nominantur: cur aliae fixae, & aliae errantes dicantur, in Palaestra. Sydera omnia tenuis, ac subtilis materiae, quarum partes motu continuo, atque perenni agitentur, jam ferè omnes Recentiores existimarunt; constantissima nihilominus est nostra, atque Peripateticorum sententia, Sydera omnia esse corpora coelestia,
coe-

coelestemque naturam habere, à natura elementorum prorsus distinctam, incorruptibilem revera, ac coelis ipsis, quorum ornamenta sunt, quodammodo nobiliorem. Quò major est astri paralaxis, eò nobis vicinius; quò minor, eò remotius astrum indicatur: est igitur paralaxis aspectuum diversitas, sive distantia inter locum, & locum, in quibus idem sydus à distinctis spectatoribus in distinctis terrae plagis existentibus simul inesse conspicitur. Si stellarum numerum quaeris, *suspice Coelum, & numera stellas si potes.* Fixa, seu inerrantia Sydera propriam lucem habent, à Sole non emendicatam.

DE SOLE, LUNA, ET RELIQUIS PLANETIS.

SOL medium inter Planetas cursum arripiens totum illud splendoris flumen, quod ubique spargitur, emittit, atque solus producit. Ignea formaliter non est ejus substantia, quamquam igni similima introspiciatur; altiore enim, atque incorruptibilem pertingit naturam. Deliquium, seu Eclipsim patitur, non quod lucem, quam habet, amittat: sed quia eam noster fraudetur aspectus; quia quando inter Solem, & terram interponitur Luna, ille sese veluti velatum ostendit. Solis Eclipsis jam partialis evenit, jam contingit totalis; universalis tamen esse non potest, nisi Dei interveniat Omnipotentia: Unde quae spirante Divino Sole Solis contigit obtenebratio, fuit prorsus miraculosa: imò talem fuisse ex quintuplici capite ex D. Ang. indicabo. Luna corpus est coeleste, atque opacum, & adeò, ut omnem, quò nos recreat, splendorem à Sole habeat emendicatum. Unde nigrantes illae maculae proveniant, quibus lunare corpus nobis deforme, ac sordidum apparet? Roganti exponam. Variè in haec influit inferiora. Plures maria, montes, & flumina in luna deprehendentes, plantas, bruta, & homines in ipsa concedere non recusarunt, sed procùl abjicite opinionem hanc, quia Scripturae Sacrae non leviter adversatur. Si à Sole adeò Luna discesserit, ut ipsi tellure directè interposita opponatur eclipsim pati, ut certum habetur. Lunae eclipsis verè eclipsis est; secùs verò Solis eclipsis. Praeter Solem, & Lunam quinque sunt planetae, qui

qui minores dicuntur ; non quod plerique luna majores non sint , sed quia ob ingentem distantiam nobis minores apparent ; hi sunt : Mercurius , Venus , &c. Coelestem , & opacam obtinent naturam , à Sole totum lumen accipientem.

D E C O M E T I S .

Cometa à *Coma* dictus , quia stellae , comatae adinstar , plerumque apparere solet , varias divisiones sortitur ratione illius , quam prae se ferunt figurae : at omnium praecipua est in *Crinitum* , *Caudatum* , & *Barbatum* . Non est inter Philosophos contemnenda difficultas , an Cometae omnes infralunares , seu elementares sint ; an omnes coelestes , aut supralunares debeant judicari ; pro utraque parte varia periti suppeditant experimenta : nos verò alios infra Lunã , alios supra Lunam habitari necessarium reputamus . Infralunarium natura sunt terrestres exhalationes , puriores nempè , subtilioresque terrestris substantiae partes , quae solaribus radiis excitatae in supremam aeris evehuntur regionem , ubi à solaribus radiis , aut igne elementari ita juxta Aristotelem accenduntur , vel ita radii Solis trajiciuntur , & illustrantur juxta Gallileum , ut syderum adinstar effulgeant . Hinc si scire aveas : primò : unde in praefatis cometis oriri possit diurnus motus , quo solent moveri ? Secundò : unde accessus , & recessus ad alterutrum polum , quibus per Zodiacum agitari videntur ? Tertiò : unde etiam crines , cauda , aut barba cometae corpori saepe saepius adherentes ? Dicam libenter . Coelestes Cometae sydera sunt , aut veri planetae , qui vel novo ordine aliquando videntur , aut peractis lento motu suis circulationibus , vel sursum procùl à nobis sublatis , aliquando tandèm stato tēpore conspiciuntur . Plures plura infausta praedicere Cometas arbitratur : sed quid , & an verum ? Dicã in Palaestra .

D E E L E M E N T O R U M , R E R U M Q U E E L E M E N T A R I U M
qualitatibus .

Qualitates , quae , lite pendente , adhuc retinent primatum , sunt : Calor , Frigus , Humiditas , & Siccitas ; sed quo jure primatum obtineant , exponam in circo . Non consistit formaliter calor in celeri , & perturbato motu insensibilium particularum ; sed est qualitas quaedam à substantia entitativè distincta , quam partium aliquarum committatur commotio : sic igitur calor explicatur : *Qualitas activa congregativa homogeneorum , & aetherogeneorum disgrega-*

tiva. Frigus in salinitrofarū particularum effluvio formaliter non consistit; & quamquam partium quietem secum afferat, per eam non constituitur; est enim qualitas à substantia realiter distincta, itaque describenda: *Qualitas activa homogenerum, & aetherogeneorum congregativa*. Quamvis omne humidū fluidum sit; non omne fluidum humidum est; & quamquam omne solidū siccum sit, non propterea omne siccū solidū est.

Corporum fluiditatem in pororū exiguitate, & figura ad motum aptissima, ac in motu partium earumdem perturbato, licet clamitent Recentiores, sitam non reperies; sed per qualitatem, qua corpus ita disponitur, ut propriis terminis difficilè, alienis facilè contineatur, constitutam invenies. Humiditas in qualitate consistit, qua corpus ita disponitur, ut aliis facilè adhereat. Soliditas non rectè ponitur in partibus crassiusculis ea figura praeditis, quae ad quietem apta, & ad motum inepta sit; sed in qualitate, quae unionem difficilè amissibilem corporibus praestet. Siccitas etiam qualitas est, qua corpus ita disponitur, ut aliis adhaesionem excludat. Ignearum atomorum effluviū lucem ne dicas; quia substantia non est, sed qualitas entitativa realiter à substantia distincta. *Perspicuitas*, quae aliàs *Diaphaneitas*, *Peluciditas*, quae aliàs *transparentia* dici solet, non consistit formaliter in pororū rectitudine, nec opacitas in illorū tortuosa, & obliqua dispositione; sed tam prima, quàm secunda qualitates sunt à forma corporis naturaliter dimanantes, quibus corpus ultimò disponitur, vel ad receptionē, vel ad luminis reflexionē, dispositione partiū fortassè de materiali importata.

DE ELEMENTIS IN GENERE.

Elementum, quod cum ex primis principiis compositum sit, ad aliorum corporum compositionem veluti secundarium, & sensibile rerum principium concurrat, sic optimè definitur: *Corpus simplex, quo mixta corporea componuntur, &c.* Nec plura sunt, nec pauciora sensibilia elementa, Terra scilicet, Aqua, Aer, & Ignis. Haec in eo, quo à nobis percipiuntur statu, puri elementi dignitatem non pertingunt: eam tamen consequerentur, si in statu primogeniae puritatis persisterent. Locus Elementorum communis est spatium illud expansum, quod infra Lunae concavum usque ad tellurem nostram conspicitur, quod proinde elementaris regio nun-

cu-

cupatur. Conformiter ad nostra principia firmiter afferimus, terram omnium elementorum infimam, aquam terra superiorem, aqua aerem, adhuc altiore sphaeram habere. Quid demum de igne? Habet ne propriam sphaeram omnium supremam, sub concavo Lunae constitutam? Habet. Et persistit ignis de facto sub concavo Lunae? Elige, & ad quod volueris porrige manum. Formaliter, & constitutivè in mixtis perfectis, quae purè mixta non sunt, elementa non persistunt, sed solum virtualiter, aut secundum proprias eorum virtutes; in mixtis, autem, quae purè mixta contemplantur, formaliter permanent elementa.

DE IGNE, ET AERE.

Ignis substantia est elementaris, & simplex, ex materia, & forma certissimè constituta. Ad illius productionem conservationem, & propagationem (prout nostris sensibus patet) pabulum aliquod, seu combustibilem materiam exposcit; quae ea est juxta Recentiores opportunior, in qua nitrosae, salinae, aut sulphurae particulae uberiores sunt; ea demum juxta peripateticos, quae eas obtinet qualitates, quae ignis naturae sunt magis conformes. Varias ignis divisiones interrogatus exponam. Aer corpus est subtilissimum terram, & aquam, in unum veluti adunatas, complectens. Ejus universa moles in tres regiones concipitur partita, infimam scilicet, mediam, & supremam. Infima est, quae tellurem, ejusque incolas proximè circumdat, eaque tota clauditur atmosphaera, sic dicta, quia variis constat particulis aetherogeneis, ab aeris natura diversis. Aliquam atmosphaeram altitudinem habere certum est; sed quanta sit, valdè incertum judicatur: Unde inter plures eorum nobis arridet opinio, qui majorem in aestate, quam in hyeme, superiorem quoque sub Zona torrida, quam alibi constituunt altitudinem. Media Aeris regio incipit, ubi infima desinit, estque propria Meteorum officina. Suprema denique est illa, quae supra mediam ad ignis regionem caeteris purior, levior, atque subtilior diffunditur.

DE AQUA, ET TERRA.

Aqua substantia est elementaris, ex materia, & forma conflata, qua nihil fortè clarius, aut limpidius habetur. Tertia die creationis Mundi congregata est, Deo jubente, in locum unum *Mare* nominatum, quod, licet revera unum possit appellari, ex variis littoribus, seu terrae locis,

quae abluit, diversa nomina fortitur. Maris falsedo, ex innumera penè salinarum particularum copia, in ipso maris alveo à Divino Artifice reposita, provenit: queamadmodum amarulentia illa, falsedini permixta, ex bitumine, & sulphure, sale permixtis dimanat; unde si quaeris: quare alicubi falsior, & amarior est aqua maris: & cur maris aqua, immensam penè fluviorum aquam recipiens, dulcior non fiat? Proferam rationem. Nobis verissima videtur sententia, quae fontes aliquos, & aliqua flumina ex aqua maris: alia ex pluviis, nivibus, & vaporibus in aquam conversis: alia demùm ex utroque principio trahere originem, arbitratur.

Terra est ultimum elementum, infimum occupans locum. Non defuerunt Philosophi, qui montium originem ad universale diluvium referrent: verior tamen est illorum opinio, qui in ipso Mundi nascentis exordio montes dicunt constitutos. Montes ignivomi sunt, qui fumum, cineres, ac eructantes flammam aspiciuntur; evenit hoc propter maximam nitri sulphuris, similisque bituminis copiam, in terrae penetralibus accensam. Plures montes ignivomos historiae referunt, referam & ego principales. Terraemotus est loci, regionisve concutio, ratione cujus terra quatitur, & non semel aedificia, urbes, imò & integra regna solo aequantur miserrimè. Tres sunt terremotus species, quae frequentè observantur: Tremor, Pulsus, & Inclinatio, de quibus interrogatus dicam. Efficitur terraemotus ab inflammatione sulphurae, nitrosae, & bituminosae materiae, quae in terrae criptis accensa, & nimis rarefacta, locum sibi quaerens majorem, terram quatit, ac tremere facit.

DE METEORIS LUCIDIS.

Meteora mixta sunt, quorum communis materia halitus quidam sunt, ex terra, & aqua calore aliquo erumpentes, atque in sublime elevatae. Duplex halituum genus distinctum reperies, *vaporum* scilicet, & *exhalationum*, quorum ille ab aqua, haec verò ex terra suam trahit originem. Vapor nihil aliud esse videtur, nisi congeries aquearum particularum invicem disgregatarum, ac sejunctarum aeri permixta. Exhalatio est quaedam aeri permixta particularum terrearum congeries. Meteora, vel lucida, vel ignita, vel aerea, vel demùm aquea sunt. Meteora inter lucida Iris veluti prin-

princeps habetur. Est igitur Iris arcus ille multicolor, qui in nube rorida, seu guttulis, quasi rore conspersa, procreatur, ac in parte Soli opposita à nobis expectatur. Non ergò in nubibus tantum, sed in virenti quoque prato rore consperso, aut quocumque alio corpore opaco rorido vapore circumsepto Iridem conspicitur, efformari. Tres sunt praecipui colores, quibus splendet Iris, atque intuentium oculos quaedam ad se rapit admiratione: hos autem colores, sicut & causam, originem, sive speciale modum, quo in nube à radiis solaribus efficiuntur, juxta peripateticorum explanabimus opinionem.

Alia praeter Iridem numerantur lucida Meteora, scilicet: Halo, Virgae, Parhelium, Parascelene, Aura Borea, & Via Lactea. Halo, seu Corona est circulus ille, qui Solem aliquando, Lunam saepius solet ambire, & non solum circa Solem, & Lunam, sed circa Venerem etiam, & Jovem, licet rarissimè, observatur. Fit Halo non in aquae descendens guttis, sed in tenui concrecente nube infra Solem, vel Lunam. Virgae sunt radii solares per nubem inaequaliter concretam, versus terram protensi, qui ideò Virgae dicuntur, quia per nubis foramina trajecti in virgarum similitudinem ad terram descendunt. Parhelium, seu ementitus Sol tunc generatur, cum radii solares in nubem densam, politam, & opacam, ad Solis latera cum quadam proportione suppositam inciderint, indeque reflexi ad nostros oculos deferantur, tunc enim in nubi, veluti in speculo, unus, aut plures ementiti Soles apparent. Parascelene est ementita Luna simili modo in nube nobis repraesentata. Aura Borea est tenuis quidam splendor, qui in Boreali Coeli parte quandoque elevari solet, vivatiores in ortum, & occasum radios diffundens; ex alitibus terrestribus in altum evectis, atque radiis solaribus inflammatis, repetenda videtur. Via Lactea, seu Galaxia est fascia quaedam alba, quae in longum protensa noctu in superis apparet. Crepusculum est illa atmosphaerae pars illuminata, quae ante Solis ortum in orientali parte, & in occidentali post Solis occasum videtur.

DE METEORIS IGNITIS.

Inter ignita Meteora primum obtinet locum *Fulgur*, *Tonitru*, & *Fulmen*. Horum formationi materiam afferunt terrestres exhalationes, quae ex nitrosis, sulphureis, aut quoquo

mo-

modo inflammabilibus corporibus, in altum evectae, aerem quandoque, atque nubem replent. Ignis, seu splendor ille, quem abscissa nube repente conspicimus, *Fulgur* nominatur. Strepitus ille, aut vehemens sonus, & ex aeris commotione, & ex violenta exhalationis expansione dimanans, dicitur *Tonitru*. Fulmen demum est exhalatio sulphurea uberior, gravior, atque compressa magis quam Fulguris, quae nitrosis particulis permixta egrediens è nube, flammamque secum abripiens, deorsum ruit, ductos quasi serpentinos describens, donec montium culmina, aut tellurem ipsam attigerit. Ignis impressiones sunt: Stellae cadentes, Ignes lambentes, Dracones, Caprae saltantes, Ignes fatui, Castor, Polux, & Helena. Stellae cadentes sunt tenuis viscosus, & sulphureus halitus in mediam aeris regionem elevatus, ibique ab una in aliam extremitatem accensus, ac illicò evanescens, veluti stella ruens, aut de Coelo cadens aspicitur.

Ignis lambens est exhalatio subtilissima, quae hominum, aut brutorum pilis, absque ulla laesione, ob suam viscositatem adhaeret accensa. Si exhalatio accenditur ita ut medium prius veluti intumescat, Draco contingit. Caprae saltantes sunt laxiores ignes, circa accensum globum velut tripudiantes capilli. Ignis fatuus est exhalatio, quae semel accensa ex aeris commotione, instar fatui hominis, huc, illucque discurret. Si ex exhalationibus, quae ex maris agitatione, & ex pice, ac navium bitumine erumpere solent, & circa navigia frequenter accenduntur, una tantum appareat, dicitur Helena; si autem duae, Castor, & Polux, aut Helinae fratres appellantur. Verum si tres, aut plures appareant, Ignes vocantur Sancti Telmi: at qui à nautis veluti omen faustum celebrantur.

DE METEORIS AEREIS.

Ventus nihil aliud est, quam Aer ipse variè commotus, & agitato. Inter plurimum dissidentes Philosophorum opiniones circa causam, & originem motus hujusmodi, eam libenter amplectimur, quae non unicam, sed plures interdum causas concurrere arbitratur; itaut partim ab Aere, partim à terrestribus exhalationibus, partim deniquè à vaporibus, sed calore omnibus rarefactis, oriatur. Dividitur Ventus in Provinciale, & Generale; Provincialis est ille, qui
ali-

alicujus regni, aut regionis proprius est, nec ultra illam solet perflare. Generalis est ille, qui per totum Orizontis spatium excurrit, & singulis ejus partibus communis est. *Cardinales Venti* sunt quatuor: *Eurus*, seu *Subsolanus*, *Zephirus*, vel *Favonius*, *Boreas*, & *Notus*, qui etiam *Auster* appellatur. Singulas qualitates, quas devehunt, ex locis, aut regionibus, per quas transeunt, accipiunt. Praeter istos sunt etiam *Venti rapidi*, *subiti*, & *violenti*, qui vocantur *Procellae*. Quatuor assignantur: *Ecnephias*, *Typho*, *Praester*, & *Exhydrias*, quorum in circo dabimus differentias.

DE METEORIS AQUEIS.

A Quea Meteora dicuntur illa, quae ex vaporibus in mediam aeris regionem evectis, ac ibidem concretis procreantur; hujusmodi sunt: *Nubes*, *Nebula*, *Pluvia*, *Nix*, *Grando*, *Aura Serotina*, *Ros*, *Pruina*, *Mel*, *Saccarum*, & *Manna*. Quando plurima addensati vaporis corpuscula vi frigoris ita concrefcunt, ut veluti quaedam filamenta fiant inter se mutuo contexta, terreis, aerisque particulis permixta, efficitur *Nubes*: quae propterea nihil aliud est, quam vapor condensatus. *Nubes* in aere pendet, vel quia inferiori aere levior est, vel quia a vento detinetur. Si *nubes* valde spissa, ac densa fuerit, proprie dicitur *Nubes*; si levis admodum, aut rara, prius *Nebula* nuncupatur. *Nubes* humiliores hyeme sunt, altiores autem aestate contingunt. *Pluvia* aliud esse non videtur, quae vaporis, aut *Nubis* particulae, quae vi frigoris, aut ventorum opera magis condensatae, in guttas paulatim concrefcunt, atque in terram guttatim decidunt.

NIX est vapor ipse, seu *Nubes*, quae paullo concreta, ut in *pluviam* abiret, vi frigoris aliquando *glaciatur*, & in *Nivem*, quae non guttulis, sed quibusdam veluti floccis, ex tenuissimis aquae filamentis, aeris particulis, ac nitri permixtis, constare videtur. Quare quae saepe in montibus *Nix* permanet, in vallibus, & depressioribus locis, antequam cadat, in aquam convertatur? Petenti exponam. Si aquae guttae a *Nube* jamjam dilapsurae nimio frigore congelentur, *Grandines* efficiuntur: est ergo *Grando* congelata *pluvia*. *Aura Serotina* est tenuis, ac ferè imperceptibilis *pluvia*, quae sereno aere post *Solis* occasum decidit. *Ros* consistit in tenuissimis vaporibus, qui diurno *Solis* calore sursum evecti

noc-

nocturno frigore condensantur, atque in minutissimas guttulas supra herbarum, arborumque folia ante Solis ortum decedentes gemmarum adinstar emicant. Cum humor similis ex eisdem vaporum particulis in aerem evehitis intensiori frigore glaciatur, dicitur Pruina. Hyeme fit Pruina, vere autem, & autumno Ros communiter contingit. Ex Roris, & Pruinae particulis in aere detentis, & calore exsiccatis filamenta quaedam formantur, quae *Capillitium*, seu *Capilli Veneris* nominantur. Cum Ros in arborum, florumque folia deciderit, ibique humore quodam viscoso permixtus fuerit, calore aliquo decoquitur, & dulcis effectus, dicitur Mel. Manna est humor quidam ex certis, determinatisque arborum foliis erumpens, rore comixtus, atque calore decoc-tus. Arbores referam ex quibus colligitur Manna. Saccarum est succus concretus, & dulcissimus ex quarundam extractus arundinum metidulio.

D E A N I M A.

QUamquam se quomodolibet movere, sit satis improprie tantummodo vivere; quod vero ab intrinseco movetur, & immanenter operatur, proprie vivere dicitur: Unde vita in actu primo nihil aliud est, quam principium, vis, seu virtus immanenter operandi: Vita tamen in actu secundo est ipsa actio, vel motus immanens à principio intrinseco in suo connaturali statu constituto procedens, quo vivens ad alios actus se ipsum valeat applicare; quapropter motus praedictus est prima nota, & primus veluti caracter, quo, alia licet non desint distinctionis signa, quae inquirenti enunciabo, viventia à non viventibus distinguuntur. Ut corpus vitale eliciat operationes, debet esse intrinseco praeditum principio, quod dicitur anima, sic definienda: *Actus primus corporis physici, & organici potentia vitam habentis.* Haec alia descriptiva affertur definitio: *Principium, quo vivimus, sentimus, & intelligimus;* sed haec per accomodam, ut ajunt, distributionem est intelligenda.

STOICI aliam Animam non admisserunt, quam divinam substantiam, quae organica corpora ad vitales actus impellebat. Alii omnem animam spiritualem, alii omnem corpoream praedicarunt: ast horum omnium sententiae sponte liquefcunt, & in fumum, & auram evanescent. Anima igitur

tur secundum totam suam latitudinem in Rationalem, Sensitivam, & Vegetativam adaequatè partitur. Animae solo numero distinctae, non modo possunt, sed de facto plures sunt secundum individualement perfectionem inaequales. Etsi Animae imperfectorum animalium integraliter divisibiles sint; perfectorum tamen Animas animalium indivisibiles judicamus. Nec dantur, nec dari possunt in uno eodemque vivente plures Animae: Unde in homine unica Anima Rationalis formaliter eminenter continet Sensitivam, & Vegetativam; similiter Anima brutorum Sensitiva includit Vegetativam. Anima quaecumque etiam Rationalis, verè, & propriè corporis forma contemplatur.

DE PLANTARUM, ET BRUTORUM ANIMA.

INtrinfecum illud principium, vi cujus nutriuntur plantae, adolefcunt, atque sibi similia procreant, Anima dicitur Vegetativa. Cave, ne in plantis Animam somnies Rationalem. Procùl ab ipsis relega vitam, Animamque sensitivam; quia *haec opinio est magis lignea, quam sint ipsae Arbores, quibus patrocinium praebet*, ut totidem verbis protulit Mag. Parens Aug. Non igitur est, cur in dubium vertamus, plantas Anima Vegetativa praeditas esse; omnes siquidè eorum motus, & operationes sola partium textura, & organizatione, ut praetendunt Recentiores, nequeunt explicari. Tres in plantis discernuntur vegetativae potentiae, nutritiva videlicèt, augmentativa, & generativa, quarum notiones dabimus in Palaestra. Principium illud intrinfecum, quo bruta vitam, & sensum verè participant, Anima dicitur Sensitiva. Instrueta sunt bruta Anima vera, quae cognitionis sensitivae, & operationum vitalium principium sit: non ergò tanta hebetudine donantur, quod purae machinae, aut pura authomata queant effingi: imò si talia essent, nec sensus operationes, nec cognitionis, quas, admirantibus omnibus, eliciunt, elicere possent. Circa brutorum discursum non defuit (Vir quidè ingeniosissimus, famaue super Sydera notus illustrissimus Feijoo, nostrae Hispaniae immortale decus) qui sepultam Antiquorum sententiam exantiquans, in brutis discursum propriè talem stabilire, ac totis viribus ampliare contendit; sed cum illo non sentientes dicimus, quod bruta discursu propriè tali non polent. Ad perceptionem objectorum, tum sensibilibum, tum in-

E

te-

telligibilium, species jam sentibiles, jam intelligibiles necessariae sunt. Hujusmodi sunt in duplici differentia: quae ab objectis in potentiis primò imprimuntur, *impressae* nominantur; quae verò à potentia objecti specie foecundata producuntur, *expressae* meritò nuncupantur.

DE ANIMA RATIONALI.

Anima Rationalis sic Excelso Augustino docente, definitur: *Quaedam substantia rationis particeps regendo corpori accommodata.* Ipsam Spiritualem esse, atque incorpoream, fides praedicat, & naturalis ratio convincit. In aptitudine, seu capacitate ad intelligendum consistit, non verò in ipsa actuali intellectione. Haereticorum circa Animae Rationalis immortalitatem deliramenta ratione naturali reprobantur, Patrum auctoritate abjiciuntur, Sacrarum Litterarum testimoniis damnantur, atque Ecclesiae lumine prorsus evanescunt. A solo Deo per creationem suam habet originem; per generationem dein corpori, quod vivificat, unitur. Mirabile mutuum illud Animae cum corpore commercium, quod unusquisque in se ipso experitur, non est unio Animae cum corpore: haec siquidem formaliter consistit in modo substantiali utrique realiter superaddito. Tota Anima est in toto Corpore, totaque in qualibet parte corporis. Ternas Philosophi agnoscunt in Anima Rationali potentias, Intellectum nimirum, Memoriam, & Voluntatem. Duplex Intellectus, sive duo ejusdem Intellectus munera distinguenda sunt: aliud, quo *agens*, aliud quo *patiens*, seu *passibilis* nuncupatur. Intellectus Agens suo spirituali lumine irradians Phantasmata, novas quidem species elicit spirituales, ut *passibili* Intellectui proportionentur. Intellectus passibilis talis dicitur, quia species recipiendo patitur; qui etiam *possibilis* appellatur, quia potens intellectionem producere. Objectum extensivum Intellectus creati est quodlibet ens quomodolibet verum; proportionatum omne verum naturale; improportionatum verum supernaturale citra dubium erit. Memoria ea est Animae facultas, quae cognitarum jam rerum species, seu imagines retinet, quas dum iterato excitat, novam inducit earum rerum cognitionem, quae dicitur *Recordatio*. Voluntas est illa Animae potentia, quae facem sequens rationis, id appetit, quod ei Intellectus tamquam bonum practice proponit; idque illicò adversatur, quod ipsi ve-
luti

luti malum idem intellectus ostendit. Ejus objectum extensivum est quodcumque bonum; bonum naturale tamquam proportionatum objectum; improportionatum verò bonum respicit supernaturale.

NATURAE PHOENOMENA.

Aliqua naturae phoenomena, tum juxta Veterum, tum juxta Recentiorum opinionem exponenda suscipimus. Id tamen non eo animo, non eo concilio nobis factum existimes ut aliquam sententiam contentiosè defendere intendamus; sed eo dumtaxat fine, ut relicta jam Syllogismorum agglomeratione, mentis doctrinae seminibus imbuere consequamur. Quaenam ergò sunt? Aspice.

- 1 Quam inter se calor, & frigus habeat oppositionem?
- 2 Quare corpora solidiora, & duriora, ut metalla, validius incalescant, potentius urant, ac diutius calorem confervent, quàm mollia caeteris paribus?
- 3 Quare flamma longius, quàm accensus carbo calorem diffundat?
- 4 Quare fulmen duriora corpora, potius quàm mollia dissolvat?
- 5 Quare motus sit causa caloris?
- 6 Quare lebetis fundum statim, ac ab igne, aqua fervente extrahitur, sentitur, tepidum; aquae verò fervore cessante, percipitur calidissimum?
- 7 Quare calor Solis oleum, & ceram candida reddat, carnem verò nigram efficiat?
- 8 Quare oris flatus, si compressis labiis in manum modicè distantem expellatur percipitur frigidus; si verò aperto ore fiat, calidus experiatur?
- 9 Quare aliae aliis regionibus sint frigidiores?
- 10 Quare frigus plurima corpora, emortuam carnem praecipuè à putredine liberet; plantas autem teneras, ac vivam carnem adurat, & corrumpat!
- 11 Quare animalium halitus hyeme, aut tempore frigoris veluti fumus appareat; secus verò in aestate, aut caloris tempore?
- 12 Quare si manus frigida ad ignem proximè amoveatur, vehemens dolor percipitur?
- 13 Quid sit, & quomodo glacies efformetur?

Qua-

- 14 Quare aliqua, vi caloris indurentur, ut lutum; alia verò, licèt durissima, eliquentur, ut cera, metallum, &c.?
- 15 Quare Sal, Saccharum, & similia ex liquidi admixtione colliquescant?
- 16 Quomodo contingat luminis reflexio?
- 17 Quatenùs eveniat luminis refractio?
- 18 Quare aliquorum piscium squamae, lignum putridum, aliaque hujusmodi luceant in obscuro?
- 19 Quid sit, aut in quo consistat Nitedullarum illuminatio?
- 20 Quid sentiendum de lapide Bononiensi, qui *Litheosphoros* vocatur?
- 21 Quare ignis sub cineribus confervetur; terrâ verò, aut alio denso corpore coopertus, extinguatur?
- 22 Quare vehemens flatus flammam extinguat; modicus verò magis accendat?
- 23 Quare flatus vehemens carbonem incendat, cum flammam extinguat?
- 24 Quare carbo, omni ferè humiditate expurgatus; difficile flammam concipiat; facilius verò lignum, etsi aquosis partibus compositum, inflammetur?
- 25 Quare multus ignis, vehemensque calor minus sudorem evocat, quam moderatus?
- 26 Quare flamma cum primo accenditur lucerna, tenuem, ac ceruleam sese ostendat?
- 27 Quare duae flammae cum aproximantur, altera ad alteram ante contactum mutuo accedere videntur? Cur etiam in unum veluti conum statim conjunguntur?
- 28 Quare flamma continuo, sed non aequabili motu, sed veluti per quosdam saltus, & impulsus moveatur?
- 29 Quare si fumo ex lucerna recenter extincta flamma adjudgatur fumus in flammam accenditur, quae ad lucernam utique descendit, & incendit?
- 30 Quid tenendum sit de ignibus subterraneis?
- 31 Quare aeris particulae difficilius, quàm aquae partes corporum poros permeare solent: cum aer sit aqua longe subtilior?

IHS. Imprimatur:
Dr. Albornòz,
V. G.